

7

TOBININ VERO

— Kohti demokraattisempaa ja tasa-arvoisempaa maailmantaloutta?

Tobinin vero:

- * edistäisi maailman finanssimarkkinoiden vakauttamista
- * lisääisi hallitusten talouspoliittista riippumattomuutta
- * voisi tuoda huomattavat tulot maailmanyhteisölle ja
- * vapauttaisi monenkeskiset järjestöt rikkaiden länsimaiden painostuksesta
- * avaisi mahdollisuuden globaalin talous- ja sosiaalipolitiikan kehittämiseen
- * avaisi kysymyksen maailmantalouden hallinnan periaatteista

KEPA

KEHITYSYHTEISTYÖN PALVELUKESKUS
 SERVICE CENTRE FOR DEVELOPMENT COOPERATION
 TEL 358 9 584 233 FAX 358 9 584 23 200
 SÖRNAISTEN RANTATIE 25, FIN-00500 HELSINKI
 EERIKINKATU 11 C, FIN-00100 HELSINKI
 HTTP://WWW.KEPA.FI EMAIL: KEPA@KEPA.FI

Mikä Tobinin vero on?

Tobinin veron idea on yksinkertainen: peritään yli rajojen tapahtuvista rahansiirroista vero, jonka suuruus voisi vaihdella sijoituksen luonteen ja keston perusteella puolen promillen ja yhden prosentin välillä. Tekemällä lyhytaikaiset, pieniin valuuttojen arvon heilahduksiin perustuvat sijoitukset kannattamattomiksi Tobinin vero vakauttaisi maailman finanssimarkkinoita ja lisääisi hallitusten talouspoliittista riippumattomuutta. Samalla se voisi tuoda huomattavat tulot maailmanyhteisölle, mikä vapauttaisi monenkeskiset järjestöt rikkaiden länsimaiden – erityisesti Yhdysvaltojen – painostuksesta ja avaisi mahdollisuuden globaalin talous- ja sosiaalipolitiikan kehittämiseen.

Yhdysvaltalainen taloustieteilijä ja nobelisti James Tobin ehdotti valuuttatransaktioveroa ensi kertaa luennoillaan Princetonin yliopistossa 1972. Tobinin ajatus ei kuitenkaan saanut riittävää kannatusta uusliberalismin nousun (ja hegemonian) aikakaudella. Ehdotus on noussut uudelleen esille 1990-luvulla, nyt paljon voimallisemmin kuin aiemmin. Ensin tuli lokakuun 1987 pörssiromahdus, jota seurasivat syyskuun 1992 spekulatiiviset aallot, jotka melkein tuhosivat Euroopan rahajärjestelmän. Vuonna 1997 alkanut maailman talouskriisi, jonka keskeisenä aiheuttajana ovat olleet finanssimarkkinoiden keinottelijat, on tehnyt Tobin-verosta entistäkin olennaisemman asian.

Globalisoituvan maailmantalouden kriisit

Uusliberalistinen globalisaatio on syventänyt taloudellista eriarvoisuutta ja lisännyt turvattomuutta. Maailmanlaajuinen talousjärjestelmä on 1930-luvun pulan kaltaisen kriisin partaalla. Monin paikoin Kaakkois-Aasiaa, Venäjää ja Latinalaista Amerikkaa tilanne on jo nyt aivan tarpeeksi synkkä. Saharan eteläpuolisessa Afrikassa on eletty syvenevää pula-aikaa jo pari vuosikymmentä. Sielläkin missä tilanne on taloudellisesti parempi, ovat sekä hallitukset että kansalaiset kyllästyneet olemaan arvaamattomien finanssimarkkinoiden armoilla.

Demokraattiset valtiot ja edes jonkinlaisiin demokraattisen edustamisen periaatteisiin pohjautuva YK, samoin kuin monet kehitysmaiden näkökohtia heijastelleet järjestöt, ovat menettäneet valtaansa taloudellisille instituutioille, joita hallitsee joko länsi Yhdysvaltojen johdolla tai poikkikansallinen pääoma. Esimerkiksi Maailmanpankin ja IMF:n toiminta ja tehtävät ovat viime vuosikymmenten aikana runsaasti laajentuneet niiden alkuperäisistä tehtävistä, ja yhä useampi maa on joutunut niiden ”rakenteellisen sopeuttamisen” ohjelmien kohteeksi. Monet muut maat ovat kokeneet myös kaikista rajoitteista vapautettujen ja suunnattomasti kasvaneiden rahamarkkinoiden voiman.

Kansainvälisten rahoituslaitosten lisäksi myös esimerkiksi maailmankauppajärjestö WTO:n talous- ja kehityspolitiikan keskeisenä sisältönä on ollut markkinoiden vapauttaminen, usein demokraattisen itsemääräämisen ja sosiaalipolitiikan kustannuksella. Samaan aikaan kun muodollisena hallintajärjestelmänä valtiot ovat demokratioituneet — demokratioitaation ”kolmas aalto” alkoi Latinalaisesta Amerikasta, ja on sen jälkeen levinnyt Afrikkaan, itäiseen Eurooppaan ja kaakkois-Aasiaan — globaalit hallintajärjestelmät ja taloudellinen globalisaatio ovat kaventaneet kansallista päätäntävaltaa ja syrjäyttäneet paikallisyhteisöjen tarpeita. Monissa maissa tämä kehitys on myös johtanut tuloerojen kasvuun ja kasvaviin sosiaalisiin ongelmiin. Kasvava riippuvuus kansainvälisen talouden kehityksestä on tehnyt erityisesti heikommaksi valtiot ja kansantaloudet entistäkin haavoittuvammaksi, kuten maailmantalouden finanssikriisi osoittaa.

Tämän talouspolitiikan edistämisestä hyötyvät ensisijaisesti kansainväliset pääomasijoittajat sekä poikkikansalliset yhtiöt. Poikkikansallisten yhtiöiden valta ja merkitys maailmantaloudessa kasvaa koko ajan, ja maailmankauppa uhkaa keskittyä harvojen suuryhtiöiden määräysvaltaan. Monet poikkikansalliset yhtiöt ovat paljon suurempia taloudellisia yksiköitä kuin maat, joiden luonnonvaroja ja kansalaisten työvoimaa nämä yhtiöt hyödyntävät.

Yksittäisten hallitusten mahdollisuudet säädellä ylikansallisten yhtiöiden toimia käyvät yhä rajallisemmiksi.

Tämä pätee erityisesti köyhimpiin ja pienempiin maihin. Euroopan valuuttakriisi 1990-luvun alussa kuitenkin osoitti, että myös kaikkein vauraimmilla länsimailloilla on vaikeuksia määrätä omaa talouspolitiikkaansa tai edes estää koko talouden romahtaminen spekulatiivisten rahavirtojen pyörteissä.

Pääomavirtojen säätely on välttämätöntä

Yhä useammat maailmantalouden tutkijat ja talouspolitiikot vaativat pääomavirtoja rajoittavia säätelymekanismeja, joilla pyrittäisiin hillitsemään spekulatiivisia pääomavirtoja ja vahvistamaan investointien ohjautumista pitkäaikaisemmiksi tuotannollisiksi sijoituksiksi. Samalla halutaan säädellä myös ekologisesti ja sosiaalisesti vahingollisia pitkäaikaisia investointeja.

On välttämätöntä rakentaa kansainvälisten pääomavirtojen yhteinen säätelyjärjestelmä, mutta demokraattisesti ja sosiaalisesti vastuunalaisella tavalla. Tobinin ehdottama vero on askel kohti tällaista järjestelmää. Yksinkertaisimmassa muodossaan vero lisää kansallisen talouspolitiikan omaehtoisuutta, mutta ei sodi vapaan maailmankaupan ideaa vastaan. Silti se antaa myös pitkälle meneviä lupauksia demokraattisista ja sosiaalisista uudistuksista maailmanpolitiikassa.

Tobinin vero avaa myös uusia poliittisia mahdollisuuksia. Jos Tobin-vero ymmärretään globaaliksi veroksi — siitä huolimatta, että valtiot keräävät sen ja saavat pitää tuotosta osan — se synnyttää kokonaan uuden poliittisen tilanteen: maailmanyhteisöllä on käytössään varoja, jotka eivät ole välittömästi riippuvaisia valtioiden budjettipäätöksistä. Näitä varoja voitaisiin käyttää globaalin talous- ja sosiaalipolitiikan kehittämiseen. Tämä on huomattava mahdollisuus nykytilanteessa, jossa uusliberalistinen rakennesopeutuspolitiikka on vähentänyt sosiaali- ja kehityspolitiikan mahdollisuuksia valtioiden sisällä.

Kanadan hallitus on yrittänyt ajaa Tobin-veroa G7-kokouksissa, ja teetti vuonna 1994 tutkimuksen veron yksipuolisesta soveltamisesta. Australian hallituspuole on ottanut varovaisesti kantaa Tobin-veron puolesta. Ranskassa vero on saanut laajaa kannatusta parlamentissa asti. Ranskassa on myös perustettu ay- ja kansalaisjärjestöjen toimesta veroa ajava laaja ja vaikutusvaltainen, nyt jo poikkikansalliseksi levinnyt verkosto ATTAC (Association pour une Taxe sur les Transactions financières pour l’Aide aux Citoyens).

Tobin-vero edellyttää demokraattisia uudistuksia

Tobin-veron toteuttaminen edellyttää visiota siitä, mikä on mahdollista ja toivottavaa globaalin talouden hallinnan tasolla. On täysin mahdollista toteuttaa Tobin-vero niin, että se vain vahvistaa nykyistä politiikkaa jatkavien IMF:n ja Maailmanpankin asemaa. Toisaalta Tobin-

vero avaa myös uusia mahdollisuuksia ja nostaa esille maailmantalouden hallinnan periaatteet ja niiden ongelmat.

Reilusti alle prosentin Tobinin vero tuottaisi potentiaalisesti satoja miljardeja dollareita vuodessa. Tämä verokertymä voitaisiin käyttää maailmanyhteisön parhaaksi katsomiin tarkoituksiin. Esimerkiksi YK:n perusbudjetti on kahdeksan miljardia dollaria. Lännen kehitysapu on 50 miljardia dollaria, kehitysmaat maksavat velanhoitokustannuksia 100 miljardia vuodessa. Tobinin veron tuotot voitaisiin kanavoida uudistetun YK:n kautta sosiaaliseen kehitykseen. Tobinin veron tuotot ovat siis valtavan suuria nykyisin käytössä oleviin voimavaroihin verrattuna, ja se saattaa myös vapauttaa valtioiden YK- ja kehitysapuvaroja muihin tarkoituksiin. Silti sillä ei pitäisi olla juuri mitään vaikutusta sellaiseen reaalityöelämään toimintaan, joka tuottaa investointi- tai kulutushyödykkeitä tai palveluita kansalaisille.

Toisin sanoen Tobin-vero avaisi kysymyksen maailmantalouden hallinnan ja sen oikeuttamisen periaatteista. Länsi – erityisesti Yhdysvallat – on ajanut kaikkialle periaatetta dollari ja ääni. Lisäksi Yhdysvalloilla on vielä varmuuden vuoksi veto-oikeus. Jos kuitenkin maailmanyhteisön käytettävissä olevat varat ovat ainakin osittain valtioiden budjettikontrollista riippumattomia, niin on vaikea nähdä miksi enää hyväksyttäisiin periaatetta, jonka mukaan rikkaat saavat yksin hallita maailmaa. Tobin-vero näyttää siis edellyttävän demokraattisia reformeja.

Päivittäinen maailmanlaajuinen valuuttakauppa

(miljardeja US dollareita)

	ilman johdannaisia	johdannais-ten kanssa
1977	18,3	..
1980	82,5	..
1983	119,0	..
1986	270,0	..
1989	590,0	620,0
1992	820,0	880,0
1995	1230,0	1300,0

Lähde: ul Haq et al. (1996, 291, Table A.1)

Globaalin demokratian toteuttaminen tarkoittaa esimerkiksi YK:n uudistamista ja sen aseman vahvistamista. Myös kansainväliset talousinstituutiot tulisi järjestää uudelleen ja edustuksellinen demokratia taata niiden kaikilla tasoilla. Kansainvälisten rahoituslaitosten tulee olla toiminnastaan avoimesti vastuullisia niille, joihin niiden toiminta vaikuttaa. Samalla köyhillä mailla on oltava rikkaiden jäsenmaiden kanssa tasavertaiset mah-

dollisuudet vaikuttaa kansainvälisten rahoituslaitosten toimintapolitiikkaan. Poikkikansallista julkista kenttää ja kansalaisyhteiskuntaa täytyy myös vahvistaa.

Tobinin vero on teknisesti mahdollista toteuttaa

Tobinin veron toteutumisen mahdollisuuksia on epäilty. Erityisesti epäillään sen maailmanlaajuisuutta ja verotuksen teknisiä mahdollisuuksia. Maailmanlaajuisuutta perustellaan muun muassa veroparatiisien saamisella sen piiriin. Veron toteuttaminen keskeisissä maissa voisi alkuun riittää.

Pääosa pääomaliikkeistä tapahtuu taloudellisesti kehittyneimpien maiden sisällä ja valuuttakauppa niiden valuutoilla. Usein veroparatiisit ovat sitä maantieteellisesti vain nimeksi: veroparatiisien pääomaliikkeet toteutuvat keskeisissä maissa sijaitsevien tietokoneiden kautta. Verolakien muutos näissä maissa vaikuttaisi *de facto* myös veroparatiisien toimintamahdollisuuksiin.

Suurimmat pankit ovat jo nyt luoneet oman globaalin maksuvalvontajärjestelmänsä. Suhteellisen pieni määrä keskustietokoneita kanavoii suurimman osan globaaleista pääoma- ja rahavirroista. Tobinin vero olisi mahdollista toteuttaa esimerkiksi näiden järjestelmien kautta tietokoneohjelmia muokkaamalla. Riittävän poliittisen tahdonilmauksen muodostuessa vero olisi siis mahdollista toteuttaa.

Suomi ja Tobinin vero

Kepan ja NIGD:n (Network Institute for Global Democratization) verotyöryhmän koordinoimalla kampanjalla yritetään nostaa Tobin-vero seuraavan hallituksen ohjelmaan, joka on ainakin tältä osin myös toteutettava välittömästi. Mediapuheenvuorojen, keskustelutilaisuuksien, suorien kyselyjen ja tutkimusraportin julkistamisen kautta nostetaan Tobin-vero – ja laajemmin koko maailmantalouden hallinta – vaaliteemaksi. Näin puolueet ja kansaedustajaehdokkaat ottavat kantaa Tobin-veroon. On vaikea kuvitella Suomessa moniakaan poliitikkoja, jotka voisivat sanoa *El Tobin-verolle muuten kuin sillä perusteella, että se ei ole "realistinen hanke"*. Esimerkiksi Emuun liittymistä perusteltiin rahataloudellisella vakaudella ja tarpeella löytää ylikansallisia ratkaisuja talouspoliittisiin ongelmiin. Toisaalta useimmat Emun vastustajista ovat varmasti myönteisiä pyrkimykselle lisätä demokraattista ja sosiaalista vastuunalaisuutta.

Kampanja Tobin-veron puolesta siis nostaa rahoitusmarkkinoiden sääntelyn kevään eduskuntavaalien yhdeksi keskeiseksi teemaksi ja sitä kautta seuraavan hallituksen hallitusohjelmaan. Suomi toimii monilla maailmanpolitiikan foorumeilla yhteistyössä Pohjoismaiden kanssa – sekä myös edustaa Pohjoismaita – ja on ehdottoman tärkeää, että muut Pohjoismaat saadaan hankkeen taakse. Tämän ei pitäisi olla kovin vaikeaa.

Suomen täytyy ajaa veron toteuttamista lyhyellä aikavälillä myös Euroopan unionissa. Suomen tuleva EU-puheenjohtajuus avaa tähän hyvän mahdollisuuden. Koska Ranskan hallitus ja julkinen mielipide on hyvin suosiollinen Tobin-verolle, ja koska Saksan uusi hallitus varmasti kallistuu myöskin sen kannalle, ei EU-tuen voittaminen pitäisi olla ylivoimainen tehtävä. Lopullisena tavoitteena on oltava maailman kolmen finanssikeskuksen, Euroopan unionin, Yhdysvaltain ja Japanin, voittaminen transaktioveron kannalle.

Hankkeeseen liittyvän tutkimusprojektin ensisijainen tavoite on osoittaa, miten Tobin-vero voidaan toteuttaa realistisesti. Tutkimus selvittää suomalaisen, väliaikaisen veron toteuttamisen teknisiä ongelmia. Toiseksi, tutkimus esittää, millä ehdoilla ja millä aikavälillä yksipuolinen EU-vero olisi mahdollinen. Kolmanneksi, se vastaa myös kysymykseen, mitä ovat ne välttämättömät demokraattiset uudistukset, jotka globaalien veron toteuttamiseen täytyisi kytkeä. Yksi mahdollisuus olisi seurata sitä ehdotusta, jonka *Commission on Global Governance* on tehnyt: YK:hon perustetaan nykyistä edustavampi ja demokraattisempi taloudellinen turvallisuusneuvosto, jonka tehtäviin kuuluisi myös hallinnoida Tobin-veroa. Tutkimusprojektin ensimmäinen raportti julkaistaan helmikuussa 1999.

Suomalainen kampanja pyrkii:

- * nostamaan Tobin-veron ja rahoitusmarkkinoiden sääntelyn seuraavan hallituksen ohjelmaan
- * edistämään sitä, että Suomi ajaa veron toteuttamista myös Euroopan unionissa
- * korostamaan sitä, että maailman keskeiset maat ja finanssikeskukset on saatava transaktioveron taakse
- * tuottamaan Tobinin veron toteuttamista tukevaa tutkimustietoa

TOIMITTANUT PETRI MINKKINEN

Kepan tietolehtisissä esitetyt arviot ja mielipiteet eivät välttämättä edusta järjestön virallisia kantoja.

Lähteet

Tämä tietolehtinen pohjautuu tekstiin Heikki Patomäki & Mika Rönkkö (1998): *Kuinka toteuttaa Tobinin vero Suomen kautta?* NIGD:n verotyöryhmän linjaus 25.11.1998.

Muut lähteet:

The Halifax Institute (November 1998): The Tobin Tax: An International Tax on Foreign Currency Exchange. [Http://www.sierraclub.ca/national/halifax/Issues_info/tobin_tax.htm](http://www.sierraclub.ca/national/halifax/Issues_info/tobin_tax.htm).

Gill, Stephen (1997): An Emu or an Ostrich? EMU and Neo-Liberal Economic Integration; Limits and Alternatives. Teoksessa Petri Minkkinen and Heikki Patomäki (Eds.), The Politics of Economic and Monetary Union, Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Haq, Mahbub ul, Inge Kaul and Isabelle Grunberg (eds., 1996): the Tobin Tax: Coping with Financial Volatility, Oxford: Oxford University Press.

Martin, Hans-Peter and Harald Schumann (1998): Globalisaatioloukku. Hyökkäys demokratiaa ja hyvinvointia vastaan, Tampere: Vastapaino.

Minkkinen, Petri (1998): Globalisaatio, EU ja politiikan mahdollisuudet. Teoksessa Globalisaatio ja politiikan mahdollisuudet, SDP:n uusi periaate-ohjelma, keskusteluaineisto 4, Rauma: West Point.

Patomäki, Heikki (1998): Tobinin vero iskee spekulatiotalouteen, Kumpuni 6/98

Lisätietoja:

Kepan kauppapoliittinen työryhmä
Mika Rönkkö
Sörnäisten Rantatie 25 (3. krs.)
00500 Helsinki

Puh: 09 - 726 1021

Fax: 09 - 726 1378

Linkkejä:

* [Http://www.kepa.fi/kehitys/tobin.htm](http://www.kepa.fi/kehitys/tobin.htm)

* [Http://www.sierraclub.ca/national/halifax/Issues_info/tobin_tax.htm](http://www.sierraclub.ca/national/halifax/Issues_info/tobin_tax.htm).

* [Http://attac.org/fra/list/doc/avermaetgeb.htm](http://attac.org/fra/list/doc/avermaetgeb.htm)

sekä "Tobin Tax" Links -linkkilista:

* [Http://www.chebucto.ns.ca/Current/P7/tobin.html](http://www.chebucto.ns.ca/Current/P7/tobin.html)

* [Http://www.ceedweb.org/noframe.htm](http://www.ceedweb.org/noframe.htm)